

LIMBA RROMANI

I. Limba rromani comună și teoria straturilor dialectale de evoluție istorică

Limba rromani comună. Teoria celor trei straturi dialectale rrome de evoluție istorică. Dialectele rrome din spațiul geografic românesc și relația lor cu cele trei straturi dialectale rrome de evoluție istorică: *Stratul I* (dialectul rromilor "ursari", "spoitori" și "carpatici"), *Stratul II – III* (dialectul rromilor "căldărari"). Analizarea unui text dialectal rrom (căldărăresc, spoitoresc, ursăresc, carpatic – din România – sau a unui text dialectal provenit dintr-un alt spațiu geografic) din perspectiva caracteristicilor fonetice, lexicale, morfologice și sintactice.

II. Fonetica și fonologie

Sistemul vocalic și consonantic al limbii rromani. *Transformări* (accidente, alterări) *fonetice*: afereza, anaptixa (epenteza), apocopa, asimilarea, asurzirea (afonizarea), contragerea, dobândirea atipică a aspirației, eliziunea, haplologia, metateza, pierderea aspirației, proteza, sincopa ș.a. Trecerea lui *v* în semiconsoana *w* și efectele sale. Trecerea grupurilor *-vn-* și *-pn-* în *-m-* și efectele sale. Trecerea, în dialectul rromilor căldărari, a vocalei *-i-* în varianta fonetică *-ĩ-*, respectiv, trecerea lui *-e-* în *-ẽ-*. Opozițiile *čh / ś* și *ʒ / ž*. Valorile semantice ale vocalelor *a* și *o* în dihotomia "apropiere/depărtare". Alfabetul oficial al limbii rromani. Valorile literelor postpoziționale *-q-*, *-θ-* și *-ç-*. Diftongii.

III. Vocabular

Vocabularul fundamental și masa vocabularului. Sensul propriu și sensul figurat. Relații semantice între cuvinte (sinonime, antonime, omonime). *Structura lexicală a limbii rromani comune*. Lexicul rrom: *indian*, *prebalcanic* (elemente afgane, persane, armenesti, osete, gruzine, kurde), *balcanic* (elemente turcești, grecești, sud-slave / bulgărești și sârbești /, românești), *neologic*. Elemente rrome cu origine necunoscută în limba rromani comună. *Modalități de îmbogățire a lexicului limbii rromani comune* (1. mijloacele interne de îmbogățire (derivarea – cu sufixe

și prefixe - și compunerea); 2. mijloacele externe de îmbogățire: împrumuturile și calculul lingvistic). Rolul sufixelor –pen /-mos, -ar/-ăr-, -lin, -no, -utno, -(v)alo, -utro, -isar/-izel ș.a. Perspectiva creațiilor independente în limba rromani. Principiile moderne de lexicalizare a limbii rromani în viziunea școlii Grupului de Cercetări și Acțiuni în Lingvistica Romani al Uniunii Rromani (IRU) și al Centrului de Studii Rrome din cadrul Universității Sorbona din Paris. *Lexicografie*. Tehnica de redactare lexicografică utilizată în elaborarea glosarelor, lexicoanelor, vocabularelor și a dicționarelor rrome.

IV. Morfologie Obiectul morfologiei. 1. Părțile de vorbire *flexibile*: *articolul* (hotărât și nehotărât), *substantivul*: tipuri de substantive; *articolul*, *adjectivul*: tipuri de adjective; *pronumele*: tipuri de pronume; *numeral*: tipuri de numere; *verbul*: conjugarea verbului rrom (moduri, timpuri, persoane, număr), conjugarea verbelor împrumutate, ce conțin suf. - isar-; 2. Părți de vorbire *parțial flexibile*: *adverbul*; 3. Părți de vorbire *neflexibile*: *postpoziția*, *prepoziția*, *conjuncția*, *interjecția*.

V. Sintaxă

Părțile de propoziție: subiectul, predicatul, atributul, complementul, elementul predicativ suplimentar. Sintagma. Propoziția: tipologia propozițiilor neîncadrate; tipologia propozițiilor încadrate în frază: subordonate necircumstanțiale; subordonate circumstanțiale. Fraza: tipuri de fraze.

Bibliografie

Gheorghe Sarău, *Lexicologie rromă*, București: Universitatea București, CREDIS, 2003, v. și www.edu.ro

Gheorghe Sarău, *Limba rromani (Morfologie și sintaxă)*, București: Universitatea București, CREDIS, 2002, 232 p., v. și www.edu.ro

Gheorghe Sarău, *Curs de limba rromani*, Cluj Napoca: Editura Dacia, 2000, 254 p. [Reeditarea revizuită a manualului *Limba rromani*. Manual pentru învățătorii rromi ai claselor din cadrul Școlilor Normale, București: EDP – R. A., 1994].

Gheorghe Sarău, *Stilistica limbii rromani în texte (Antologie de traduceri și redactări). I stilistika e rromane chibăqi teksturenthe (Amboldimatenqi aj redakcienqi antolôgia)*, București: Universitatea București, Editura CREDIS, 2002, 152 p. + 142 p. = 294 p. [curs bilingv destinat studenților rromi

LITERATURA RROMANI

I. Cultură și civilizație veche indiană

Cadrul istorico-geografic de formare a civilizației vechi indiene și date generale despre India. Lecțiile Indiei. India predravidiană și India dravidiană. India ariană. Realitățile culturale și lingvistice din vechea Indie - locul de obârșie a proto-rromilor. India vedică. De la India vedică la India brahmanică. India upanișadică. India hinduistă. India buddhistă. India jainistă. India epopeilor. India clasică. Rromii și limba rromani în context indian. Originea poporului rrom - realitate și legendă (Kanauj). Teorii privind exodul proto-rromilor din spațiul vechi indian. Drumul proto-rromilor spre Europa (dovezi lingvistice, repere istorico-geografice, argumente etnologice etc.). Istoricul studiilor indologice. Studiile indologice în România.

Bibliografie

Mircea Itu, Julieta Moleanu, *Cultură și civilizație indiană*, 2001, București: Universitatea București - Editura CREDIS, 208 p. ;v. și www.edu.ro

Gheorghe Sarău, *Rromii, India și limba rromani*], [Colecția " Biblioteca rromă", nr. 4], București: Kriterion, 1998, 268 p.;v. și www.edu.ro

II. Folclor și antropologie rromă

1. *Nomadismul – Model cultural și strategie de supraviețuire*: Fond psihologic și practică socială. Perspective istorice asupra migrației. Nomadism și sedentarism. Semnificații de fond cutumiar. Migrația rromilor - fenomen contemporan. 2. *Cultura materială a rromilor - Meșteșug și reprezentare*: Coordonate istorice și premise metodologice ale heteroidentificării. Prelucrarea metalelor. Prelucrarea lemnului. Meserii pierdute. Intre emblematic și stigmatizant. 3. *Identitate spirituală*: Tipologii și structuri conceptuale ale dinamicii înrudirii. Limbaje rituale premaritale și nupțiale. Rromanipen-ul și mistica purității. Nașterea, copilul și treptele inițiatice. Modele educaționale de referință. Imagini ale morții și cutume funerare. Formele de control și sancțiune socială/divină. Familia – Model de auto-identificare. 4. *Obiceiurile din ciclul familial sau riturile*

de trecere (generalități, structuri magico-ritualice, cântecele): nașterea, nunta, moartea (bocetele); elemente de magie și astrologie; descântecele; complexe ritualice din ciclul calendaristic: a) proprii romilor (legarea ploilor, Herdelezi), b) la care actanții sunt romi (Vasilca, Paparudele). Zestrea paremiologică (proverbe - zicători); ghicitori; Modele de gândire; asimilare și delimitare față de valorile religioase; credințe și mituri; complexe și practici magico-ritualice și relația cu supranaturalul; conturarea unui posibil sistem axiologic (forme, valori, factori determinanți); elemente de port tradițional (diferențieri pe subgrupuri); elemente de artă populară; tipuri de relații intra- și extra-comunitare; pattern-uri care formează imaginile autoreferențiale; modele de viață comunitară în zone compacte și mixte în mediul rural și urban; conservare și evoluție; mutații și factori determinanți.

Bibliografie

Delia Grigore, *Curs de antropologie și folclor. Introducere în studiul elementelor de cultură tradițională ale identității rome contemporane*, București, Universitatea București: Editura CREDIS, 2001, 182 p., v. și www.edu.ro

III. Istoria literaturii rome

1. *Literatura rromani în context internațional: Literatura populară a rromilor și sinților. Miturile, Basmele, Cântecele. Literatura rromilor în fosta URSS și în statele apărute după destrămarea acesteia* (Rusia, Bielorusia, Ucraina, Moldova și Letonia). *Literatura rromilor în fosta Iugoslavie și în statele succesoare ei* (Macedonia, Serbia și Muntenegru, Bosnia - Herțegovina, Croația, Slovenia). *Literatura rromilor în: Bulgaria, România, Ungaria, Cehia și Slovacia, Polonia, Austria, Germania, Elveția, Italia, Franța, Spania, Marea Britanie, Suedia și Finlanda*. *Experiența teatrelor rome "Phralipen" și TKO* (Macedonia, ulterior Germania).
2. *Exemplificări din creațiile autorilor culti rromi din diferite țări*: O Dragano le Trumpesqo - Jevremović (Austria), Jorge Bernal (Argentina), Vejo Baltzar (Finlanda), Mateo Maximoff, Dragana Stefanović (Franța), Santino Spinelli (Italia), Rajko Djurić (Germania), Kujtim Paçaku (Kosovo), Slobodan Brebeski,

Bairam Haliti (Serbia), Leksa Manus (Letonia), Eslam Drudak, Dizoran Zekir (Macedonia), Donald Kenrick, Gratan Puxon (Marea Britanie), Galjus Orhan (Olanda), Bronisława Weis = Papuša, St. Stankiewicz = Stahiro (Polonia), E. Cervenaková, Tera Fabianová, Bartolomej Daniel (Republica Cehă), Dezider Banga, A.Horvatová (Republica Slovacă), Al. Pankov, Nina Vinkova, Romka Demeter (Rusia), Katarina Taikon (Suedia), Bari Károly, Daróczi Choli Jóysi (Ungaria).

IV. Literatura rromă cultă din România Creația scriitorilor și poezilor Gh. Păun –Ialomițeanu, Luminița Mihai Cioabă, Alexandru Ruja - Gribussy, Irina Gabor - Zrinyi, Marius Lakatos, Delia Grigore, Valerică Stănescu etc. și a folcloriștilor rromi (Costică Bățălan).

Bibliografie

Rajko Djurić, *Istoria literaturii rromae. I història e rromane literaturaqi*. Traducător: Sorin Georgescu; referent, redactor, tehnoredactor: Gheorghe Sarău], 2002, București: Universitatea din București, Editura CREDIS, 182 p.;v. și www.edu.ro

Gheorghe Sarău, *Culegere de texte în limba rromani*, edițiile 1995, 1999, 2000, București: E.D.P. - R. A., 188 p.

DIDACTICA SI METODICA PREDARII

- Rromani vèrsia -

I pogràma vaś i generàlo didàktika thaj i metòdika e siklāripnasqi rromane čhibāqo / vaj anθ-i rromani čhib vaś e siklārne

I didàktika - Generàlo teòria e siklāripnasqo procesosqi 1. I generàlo didàktika (O obijèkto thaj e didaktikaqe fùnkcie. I generàlo didàktika thaj i speciàlo didàktika. E barāripnasqe dirèkcie le akanutne didaktikaqe). 2. I didaktikani taksonomia (I tipologia le didaktikane obijektivurenqi. E didaktikane resimata thaj penqe fùnkcie. O konkretisaripen le didaktikane obijektivurenqo). 3. E siklāripnasqo procèso (E kotora thaj e variànte e siklāripneasqe aj le siklōvipnasqe. E siklāripnasqo procèso sar jekh relàcia maśkar siklāripen - siklōvipen – evaluàcia. E formisaripnasqo - edukaciaqo karaktèro e siklāripnasqe procesosqo). 4. E principie le siklāripnasqe procesosqe (E generàlo nòcie vaś e didaktikane principie. O sistèmo le didaktikane principurenqo). 5. O školutno kurrikulumo (O koncèpto thaj i evolùcia. O ander le siklāripnasqo - karakteristike, xaniga, fàktorurā aj kritèrie save den o ander le siklāripnasqo. Organizisaripnasqe stratègie le andersqo le siklāripnasqo). 6. Siklāripnasqe metode (O statùto thaj o manaipen le konceptosqe «i metòda anθ-i didaktikani buti». I taksonomia le siklāripnasqe metodenqi. O lačhoresipen le siklōvipnasqe metodenqo k-o formisaripen thaj k-o zorāripen le bazutne aśtimatenqe le siklōvnenqe). 7. E siklāripnasqe maśkara thaj o integripen kadalengqo anθ-o didaktikano aktivipen (E siklāripnasqe maśkara - supòrto le didaktikane aktivipnasqo. O psihopedagogikano molipen le siklāripnasqe maśkarenqo). 8. Didaktikane organizisaripnasqe thaj projekciaqe fòrme (I didaktikani projèkcia - jekh kondicia jekhe molutne didaktikane aktivipnasqi.

E fûncie le didaktikane projekciaqe. O ander thaj o nivo / nivelo le didaktikane projekciaqe). 9. I evaluacia anθ-o siklāripnasqo procēso (I evaluacia – jekh fundutni / bazutni komponēnta le siklāripnasqo procesosqi. E obiekktivurā thaj e fûncie le školutne evaluaciaqe. E evaluaciaqe stratēgie vaš o školutno randamēnto / resipen. O rôlo thaj o vastnipen le evaluaciaqe anθ-e kadala :

- i edukacia le aštipnasqi vaš jekh sommolisaripen;
- o ačhavipen le školutne mekhipnasqo;
- i stimulacia le školutne performanciaqi;
- o barāripen le siklōvnenqo zenutnipnasqo.

10. I dināmika e relaciaqi maškar o siklārno thaj o siklōvno anθ-e siklāripnasqo procēso (E karakteristike thaj le edukaciaqe manajimata le relaciaqe maškar o siklārno thaj o siklōvno. Relacienqe tipurā).

I bibliogrāfia

C. Cucuș (coord.), *Psihopedagogie pentru examenul de definitivare și grade didactice*, Iași: Polirom, 1998.

Tinca Crețu, *Psihologia vârștelor*, 2001, București: Universitatea București, Editura CREDIS, 380 p.[v. și www.credis.ro].

Romiță B. Iucu, Marin Manolescu, *Pedagogie*, 2001, București: Editura Fundației " Dimitrie Bolintineanu", p. 332 p.

Romiță B. Iucu, *Instruirea școlară*, 2001, Iași: Editura Polirom.

Marin Manolescu, *Evaluarea școlară - un contract pedagogic*, 2002, București: Editura Fundației " Dimitrie Bolintineanu ", 248 p.

Ion Neacșu, *Instruire și învățare*, București: EDP, 1999.

Gheorghe Tomșa, *Consilierea și orientarea în școală*, 2001, București: Universitatea București, Editura CREDIS, 218 p.[v. și www.credis.ro].

DIDACTICA SI METODICA PREDARII

- Versiunea în limba română -

Programa pentru proba de didactică generală și de metodica predării limbii / în limba rromani destinată profesorilor

1. Didactica – teorie generală a procesului de învățământ (Obiectul și funcțiile didacticii. Didactica generală și didactica specială. Direcțiile de dezvoltare a didacticii contemporane). 2. Taxonomia didactică (Tipologia și dinamica obiectivelor didactice. Finalitățile didactice și funcțiile lor. Operaționalizarea obiectivelor didactice). 3. Procesul de învățământ (Componente și variante ale instruirii și învățării. Procesul de învățământ ca relație între predare-învățare-evaluare. Caracterul formativ-educativ al procesului de învățământ). 4. Principiile procesului de învățământ (Principiile didactice - Noțiuni generale. Sistemul principiilor didactice). 5. Curriculum școlar (Concept și evoluție. Conținutul învățământului - Caracteristici, surse, factori și criterii care determină conținutul învățământului. Strategii de organizare a conținutului învățământului. 6. Metode de învățământ (Statutul și semnificația conceptului de metodă în activitatea didactică. Taxonomia metodelor de învățământ. Eficiența metodelor de învățare în formarea și consolidarea competențelor de bază ale elevilor). 7. Mijloacele de învățământ și integrarea acestora în

activitatea didactică (Mijloacele de învățământ-suport al activității didactice. Valoarea psihopedagogică a mijloacelor de învățământ. Modalități de selecționare și utilizare a mijloacelor de învățământ). 8. Forme de organizare și de proiectare didactică (Proiectarea didactică-condiție a unei activități didactice de calitate. Funcțiile proiectării didactice. Conținutul și nivelul proiectării didactice). 9. Evaluarea în procesul de învățământ (Evaluarea - componentă fundamentală a procesului de învățământ).

Obiectivele și funcțiile evaluării școlare. Strategii de evaluare a randamentului școlar. Rolul și importanța evaluării în:

- educarea capacității de autoapreciere;
- prevenirea eșecului școlar;
- stimularea performanței școlare;
- dezvoltarea personalității elevilor;

10. Dinamica relației profesor - elev în procesul de învățământ (Caracteristicile și semnificațiile educaționale ale relației profesor - elev. Tipuri de relații).

Bibliografie

C. Cucos (coord.), *Psihopedagogie pentru examenul de definitivare și grade didactice*, Iași: Polirom, 1998.

Tinca Crețu, *Psihologia vârstelor*, 2001, București: Universitatea București, Editura CREDIS, 380 p. [v. și www.credis.ro].

Romiță B. Iucu, Marin Manolescu, *Pedagogie*, 2001, București: Editura Fundației " Dimitrie Bolintineanu", p. 332 p.

Romiță B. Iucu, *Instruirea școlară*, 2001, Iași: Editura Polirom.

Marin Manolescu, *Evaluarea școlară - un contract pedagogic*, 2002, București: Editura Fundației " Dimitrie Bolintineanu ", 248 p.

Ion Neacșu, *Instruire și învățare*, București: EDP, 1999.

Gheorghe Tomșa, *Consilierea și orientarea în școală*, 2001, București: Universitatea București, Editura CREDIS, 218 p. [v. și www.credis.ro].